

„Rămân cu manuscrisele mele”*

Corneliu ȘTEFANACHE în dialog cu Călin CIOBOTARI

Pe înregistrarea de reportofon a dialogului cu Corneliu Ștefanache se pot auzi tot felul de sunete: ciripit de păsărele, zumzet de găze, declic de brichetă, tihna șoptită a casei de pe Copou și, bineînțeles, o voce egală care pomenește de alte vremuri, de nume sonore, de întâlniri cu Ceaușescu, de o istorie recentă ale cărei urme cu greu mai pot fi zărite astăzi în jur. O voce slabă, venind parcă de foarte departe, animându-se la răstimpuri de vreo amintire scoasă la lumină, într-un fel de „cardiogramă” povestită a unui destin.

Călin CIOBOTARI: D-le Ștefanache, redactor la Radio Iași, redactor-șef adjunct la *Cronica*, șef al *Convorbirilor literare*, apoi director al Bibliotecii Centrale Universitare Iași... Spuneți-mi, retrospectiv, de care din toate funcțiile acestea vă simțiți mai legat?

Corneliu ȘTEFANACHE: În primul rând, vreau să vă spun că anul acesta împlinesc 75 de ani. Vârsta nu-i un merit, este un dar de la Dumnezeu. După cum poate să fie o povară de la Dumnezeu... Psihic, sufletește, nu mă simt deloc bătrân. E drept că restul mai scârțâie: picioarele, mâinile, mai câte-un lapsus. De care sunt mai legat? De toate sunt legat într-un fel sau altul.

„Radioul era cenzurat din două-trei părți”

C.C.: Să le luăm pe rând...

C.Ș.: Păi să le luăm. La Radio Iași am ajuns după ce profesorul de literatură comparată de la Filologie mi-a propus să devin asistentul lui. Adică să-i car geanta și să fac fișe. Nu, domnule, am zis, eu mă duc să cunosc lumea. Și, la repartiție la Minister – era și pe bază de opțiuni, dar și pe bază de merite – m-am trezit redactor la Radio Iași.

---

* Realizat în vara anului 2008, interviul, ultimul acordat de prozator, a fost publicat în *Dacia literară*, nr. 4/2008, iar fragmente din el și în nr. 2/2009. Varianta sonoră a interviului poate fi găsită în pagina de web www.bcu-iasi.ro, la rubrica “Revista Biblos”

C.C.: Prin ce an se întâmpla?

C.Ș.: Nu mai știu exact! Prin '58-'59. Eram, cred, singurul licențiat de pe-acolo. Ceilalți aveau liceul, sau erau studenți, după cum unii erau muncitori pe la Nicolina.

C.C.: Cât era de politizat radioul?

C.Ș.: Vai de capul meu! Radioul era cenzurat din două-trei părți. O dată de conducerea studioului, apoi și de cenzura ce venea din afară. Am intrat în multe conflicte.

Am avut mai întâi probleme pentru că tatăl meu a murit în Răsărit. Vedeți dvs., cei care mureau în Apus lăsau în urmă și pensie de orfan de război. Cum tatăl meu a avut inspirația să moară în preajma Odesei, n-am avut parte decât de probleme. Pe chestia asta mi-au desfăcut de două ori contractul de muncă. Nu mai dau numele celor care au

făcut-o. Cei de la București m-au reîncadrat. Îmi amintesc cum erau redactorii presați să primească scrisori pentru emisiunile lor, or, vă dați seama, îl durea în cot pe colectivistul cutare că se spunea la radio despre cum se mulge vaca încrucișat sau mai știu eu cum, sau despre nu știu câte tone de grâu se iau la hectar. Atunci redactorii plecau „pe teren” și își puneau soacrele, nevestele să le facă scrisorile.

C.C.: V-ați scris și dvs.?

C.Ș.: Nu, nu puteam face așa ceva, și tocmai de aceea m-am gândit la o emisiune care să aducă scrisori adevărate. Mi-au dat atunci o emisiune de vreo cinci minute, dedicată tineretului. „O poveste de viață”, așa se numea rubrica aceea. Prima dată am însăilat eu un început de telenovelă rudimentară. A avut un asemenea ecou încât a venit o adevărată ploaie de scrisori. Nu mai zic că fete de liceu trimiteau și fotografii. Până când s-a sesizat cenzura noastră, apoi Bucureștiul, a venit o cucoană care nici nu știa să vorbească bine românește și care m-a acuzat că fac emisiuni mic-burgheze, eu însumi fiind, desigur, un mic-burghez.

„Am de la Eliade două scrisori, de la Noica vreo cincizeci și câteva sute de la Adrian Marino...”

C.C.: La *Cronica*, slujba dvs. următoare, când ați ajuns?

C.Ș.: Prin 1966, cred, începuse să se zvonească prin Iași că stă să se înființeze o revistă adevărată, un săptămânal de mare tiraj care urma să se numească simplu: *Cronica*. Am ajuns acolo direct pe funcția de redactor șef-adjunct coordonator.

C.C.: Redactor-șef cine era?

C.Ș.: Nimeni. Constantin Ciopraga era director onorific, dar dumnealui venea foarte rar. Toată măgăreața cădea pe capul meu. La început, s-a conceput o redacție mare, cu academicieni, profesori universitari, ce mai!, vreo patruzeci de oameni. Aveam sediul la Palatul Culturii și eram înspăimântat. Știam că nu se putea face o revistă cu așa puhoi de intelectuali.

C.C.: Avea *Cronica*, la vremea aceea, concurență?

C.Ș.: Exista *Iașul literar*, transformat apoi în *Convorbiri literare*. Titlul se schimbă, conținutul rămânând același... Revista apărea în vreo 800 de exemplare, din care 400 mergeau la „țările frățeste”.

C.C.: Țări care nu înțelegeau nimic din ce scria acolo.

C.Ș.: Absolut! La rândul nostru, primeam reviste de-ale lor, din care nu înțelegeam nici noi nimic și pe care le aruncam la coș. Dar să revin la *Cronica*. Mi-au dat voie să fac echipa. Am adus oameni foarte tineri. Mai erau și vârstnici care, în treacăt fie spus, au avut în timp o conduită mai civilizată decât cei pe care i-am adus eu. Încet-încet, revista și-a găsit direcția. Îmi amintesc că a venit George Ivașcu, trimis de cei de la Comitetul Central, să supervizeze șpalturile ce trebuiau să apară la primul număr. Am făcut două reviste. M-am dus la București cu șpalturile făcute de mine, ca să le vadă și cei de acolo. Spre surprinderea mea, cu unele mici observații, revista a apărut așa.

C.C.: Care erau diferențele majore între *Cronica* și *Convorbiri literare*?

C.Ș.: Diferențele majore țineau, în primul rând, de calitate. În afară de „Proletari din toate țările uniți-vă!” și editorialele care nu erau semnate, căci așa trebuia. Șansa noastră a fost că cenzura a rămas doar la Iași. Nu s-a mai mers la București, pentru că noi apăream săptămânal și nu aveam cum să ajungem și la București. O șansă, spun eu, fructificată, pentru că, spre exemplu, Noica a ținut o rubrică fixă timp de vreo patru ani în *Cronica*. Apoi Mircea Eliade, care ne-a trimis două nuvele. Vă dați seama, îți asumai niște riscuri dacă îl publicai la acea vreme pe Eliade. Abia mai târziu i-au apărut unele cărți în România. Adrian Marino, și el ieșit din închisoare, a avut la noi o rubrică, „Idei literare”,

„Idei” pe care le-a reunit apoi într-un volum consistent. În timp, a mai fost curajul de a pune în discuție marxism-leninismul, desigur, nu dur, dar cu sugestii.

C.C.: Cum se comportau astfel de intelectuali? Erau capricioși? Se supărau dacă li se umbla la texte?

C.Ș.: Nu! Oricum, nu se intervenea decât la nivelul micilor compromisuri, foarte micilor compromisuri, care, de cele mai multe ori erau acceptate. Am de la Eliade două scrisori, de la Noica vreo cincizeci și câteva sute de la Adrian Marino, care era foarte tacticos și îmi spunea detaliat ce este deficitar în numărul trecut și ce ar trebui făcut pentru numărul viitor. Și, bineînțeles, cei din redacție, cei tineri s-au coalizat și au început să strige într-o ședință de redacție că revista e condusă de Marino.

C.C.: Cei tineri fiind...

C.Ș.: Să-i mai amintesc?! Se știe cine au fost...

C.C.: Cum vi-l amintiți pe Marino?

C.Ș.: Cred că alta ar fi fost orientarea Iașului dacă Marino ar fi venit profesor la Universitate. Toți de la Iași s-au opus. „Să n-auzim de Marino”. Le era frică de Marino, un tip foarte cult, foarte informat, cu relații peste hotare, cu acribia omului care ține la perfecțiune, care nu face o frază până n-o stilizează. Altfel, era și el un om dificil. M-am apropiat de el la București, unde publica sub pseudonim la *Contemporanul*. I-am propus să vină la *Cronica*. N-a prea avut încredere. Corespondența mea de la el este sugestivă: „Tovarășe Ștefanache”. Deci tonuri oficiale. Treptat, a ajuns la „Dragă Corneliu”. A suferit foarte mult, a trecut prin pușcărie, însă nu a cedat deloc, avea o voință extraordinară. Și a fost un succes faptul că l-am convins să scrie la *Cronica*.

C.C.: Exista, însă, o concurență între *Cronica* și *Convorbiri*?

C.Ș.: Nu exista nici o concurență; *Cronica* ajunsese la 35.000 de exemplare, iar „Convorbirile” aveau tot șapte sau opt sute de exemplare.

C.C.: Cine conducea *Convorbirile*?

C.Ș.: Ignea; mai erau pe acolo Andrieș și alții.

C.C.: Bănuiesc că interveneau și situații delicate, cu deranj pe „sus”. Puteți să-mi dați exemple în acest sens?

C.Ș.: Cum să nu?! Profesorul Alexandru Dima a scos *Istoria literaturii române*, volumul doi, după ce Șerban Cioculescu scosese volumul cu istoria veche a literaturii române. Cartea lui Dima era sub orice critică, scrisă cu unii de la Iași, protejați de... A venit rândul ca Zaharia Sângeorzan să scrie o cronică. Ei bine, ăsta a făcut-o praf. Era puțin

certat cu gramatica, dar am mai umblat prin text și eu. Eram în concediu și unul din redactori trebuia să pună viza pentru a putea pleca la tipografie. Am vorbit cu el, „Ești de acord?”, „Da”, și a pus viza. Am plecat în concediu, pentru ca după trei zile să fiu chemat. La propagandă era un universitar de bun simț, în limitele partidului, bineînțeles. Acolo l-am găsit pe colegul meu. Ștersese viza lui, astfel încât, dintr-o dată, devenisem capul răutăților. I-am spus că e o chestie de estetică, nu de ideologie. Tratatul era scris prost. M-a pus să semnez alături de Sângeorzan respectiva recenzie, ca să-mi asum responsabilitatea. Am semnat și așa se face că am și eu o cronică „făcută” împreună cu Sângeorzan. N-a rămas fără repercusiuni, fiind și acesta un motiv al plecării mele de la *Cronica*. În primul rând, am fost chemat de primul secretar când a apărut revista; a măturat parchetul cu mine. Mi-a spus că „o să vedem noi!”. Asta însemna mult. Era pe la ora 10. La 17, un telefon acasă. Răspunde soția. Primul secretar la telefon. Soția îngrijorată, ce-am mai făcut de data asta? Iar primul secretar îmi spune: „Vă felicit pentru curajul pe care l-ați avut”. Am rămas siderat. Despre ce era vorba? Revista *Amfiteatru*, condusă de Băieșu, unde semnau numai studenții, publicase în două pagini un material intitulat „Un eșec de prestigiu”. Asta a fost scăparea mea.

„Am fost trimis în cimitirul elefanților, la Convorbiri”

C.C.: În condițiile acestea, cum s-a petrecut totuși trecerea dvs. dintr-o tabără în alta?

C.Ș.: Am devenit incomod. Un grup de universitari ieșeni a trimis la Comitetul Central o scrisoare în care spuneau că revista *Cronica* publică legionari, pușcăriași. Șeful de la C.C. a măturat parchetul cu mine și l-a scos pe Noica din revistă. Noroc că l-a lăsat pe Marino. M-am dus la Noica, am discutat cu el. Peste câteva luni Noica a trecut la *România literară*. Așa era situația: dacă te reclamau la Iași, plecai la Timișoara, dacă la Timișoara, veneai la Iași.

C.C.: Deci tot intelectualii v-au lucrat...

C.Ș.: Tot ei! De altfel, cele mai dure turnătorii din perioada respectivă intelectualii le-au făcut. La un moment dat, deci, am devenit persona non grata. Trebuiau să scape de mine. Cei cu care am lucrat – Magda Ursache, Sângeorzan și alții – știu care erau provocările mele în redacție, știu că vroiam să fac mult mai mult decât se putea, că vroiam să depășesc limitele cenzurii. La vremea aceea trebuia să se găsească un post pentru un

domn care venea de la Paris. L-au numit redactor-șef la *Cronica*. Spun fără nici o infatuare: după ce am plecat eu, revista a căzut. Cât despre mine, am fost trimis în cimitirul elefanților, la *Convorbiri*. Dimitrie Ignea ieșise la pensie și aveau nevoie de un redactor-șef. Nu partidul m-a numit acolo, ci Zaharia Stancu, revista fiind a Uniunii Scriitorilor.

C.C.: Când se întâmplau toate astea?

C.Ș.: Prin '72. Atunci a început aventura. Am adunat câțiva oameni foarte tineri: Daniel Dumitriu, George Pruteanu, Alexandru Dobrescu, pentru acesta din urmă încălcând toate legile și încadrându-l încă de când era student în ultimul an. Așa, și am făcut curățenie prin ce am găsit acolo, printre redactorii care putrezeau și mucegăiau. Unii au plecat pentru că am venit eu, alții au plecat pentru că am vrut eu să plece. Ne-am hotărât să concepem revista în format ziar și toate relațiile mele cu colaboratorii și criticii cei mai buni – Manolescu, Bărbulescu - le-am activat aici. M-am inspirat dintr-o revistă franțuzească, în care culoarea era puțin verzuie; nu legionară, mergea.

C.C.: V-au lăsat să faceți aceste modificări?

C.Ș.: N-a fost deloc simplu. Am făcut șpalturile, am mituit tipografii; n-aveai voie să tragi la tipografie șpalturile, dacă nu aveai viza cenzurii. Am aflat că vine Dumitru Popescu la Iași. M-am dus la întâlnirea respectivă să pun problema *Convorbirilor literare*. Nu m-am dus cu șpalturile și bine am făcut; m-a privit de sus, aproape reproșându-mi că vin și eu cu „spanacul” acesta când ei au treburi mult mai importante. Am aflat că merge la teatru. M-am dus în loja lui, în pauză, de data asta cu șpalturile. S-a enervat cumplit: „Fă ce vrei, tovarășe! Eu vreau să mă uit la spectacol!”. Am înțeles că este de acord și am tras revista. Am dat telefon la partid și am comunicat că am aprobat să schimbăm formatul revistei.

C.C.: Chiar asta era de înțeles sau așa ați vrut dvs. să înțelegeți?

C.Ș.: Așa am vrut să înțeleg. Revista a funcționat șase luni de zile fără hârtia de la Direcția presei. M-am dus la ei, era acolo o doamnă foarte cumsecade, care, odată, mi-a pus în brațe un manuscris de-al meu, zicându-mi să merg într-un bar și să șterg cu guma observațiile pe care le făcuse un „deștept”. Mi-au dat hârtia respectivă. Și totul a început să funcționeze; atât de bine, încât, la un moment dat, revista devenise un reper în publicistica din România. Primeam scrisori, Marin Preda care ridica în slăvi, la ședințele USR, revista etc.

C.C.: Execuții în paginile revistei se făceau? Aveați directive?

C.Ș.: Nu! Chiar dacă aș fi avut directive nu le-aș fi dat curs. De pildă, Iorgulescu a scris în rubrica sa un pamflet dur de tot despre Cicerone Teodorescu. M-a sunat Zaharia Stancu, care mi-a reproșat că am dat în prietenul lui. Gata, mi-am spus, face Stancu un referat și mă schimbă. „Da, da, dar acum săracul își clătește ochii cu peisajele din Italia. Ei, lasă, e bine că ați făcut chestia respectivă”. Cam așa era Stancu, cel puțin în relațiile pe care le-am avut cu el. Dintr-un țăran ajunsese un boier; se purta absolut boierește. La un moment dat – eram singuri în biroul lui – mi-a spus: „E de-ajuns că mănânc eu rahat! Nu mai trebuie să mâncați și voi!”. Asta spune multe.

„S-a sculat poetul Baconski. O oră întreagă a durat dialogul între el și dictator. Dictatorul cu pumnul în masă, poetul cu argumente extraordinare”

C.C.: Cu Ceaușescu v-ați intersectat vreodată?

C.Ș.: Da, la ședințele de la Comitetul Central cu redactorii-șefi de la publicații de cultură din toată țara. În situații precum aceea în care ne-a amăgit cu desființarea cenzurii. N-a venit atunci la cravată, ci purta cămașă cu mânecă scurtă. Distanța între noi și el era de câțiva metri.

C.C.: Emană putere?

C.Ș.: Da, dar noi ne bucuram că gata, se schimbă treaba. În hol erau tot felul de sandviciuri, să se vadă că e bunăstare măcar pentru redactorii șefi. Dialogul se desfășura ca și cum ai fi discutat cu un om rezonabil. Lucrurile aveau să se deterioreze, însă, extrem de mult. La ultima ședință, ne-am văzut la Neptun. Apăruseră Ceaușescu, cei doi câini și cucoana care nu tăcea o clipă, ci dădea directive. Îmi amintesc că s-a ridicat Blandiana și a zis că sunt mici colaborările, că sunt ca pe timpul lui Stalin. „Geniala” s-a uitat la ea și a zis: „Cum îndrăznești? Cine ești tu? O simplă profesoară...”. Vedeți, asta era mentalitatea lor. O vină aveau, e adevărat, și scriitorii care se divizaseră în partide. Partida lui Eugen Barbu, de exemplu, care se dusesse la Comitetul Central să ceară lui Ceaușescu înființarea unei Uniuni a Scriitorilor Comuniști. Am asistat însă la o ședință memorabilă, la Comitetul Central. Ceaușescu, care ne chemase, a întârziat jumătate de oră. Pe hol nu mai erau băuturi selecte, ci zeama aceea numită Cico.

C.C.: Acesta era deja un semn, nu?

C.Ș.: Bineînțeles! Unii au început să vocifereze. Cum, s-așteptăm atâta? În fine, a venit! Stancu lângă el. Ceaușescu spune: „O ședință de lucru”. Ziarele centrale, prezente. Indicațiile de la Mangalia. S-a ridicat Stancu și a zis: „Mult stimat, mult iubite (așa era formula), vreau să ne explicați care este rostul acestor măsuri. Eu nu le-am înțeles!”. Plecasem de la editura „Cartea românească”, împreună cu Marin Preda, de care eram foarte apropiat în ultima perioadă. Pe drum, Preda mi-a mărturisit că se teme că ne vor pune să vorbim din oficiu. „Hai să controlăm listele, mi-a spus, și să ne tăiem de acolo”. S-a dus acolo, era un tip mai cumsecade, și ne-a tăiat. Au luat cuvântul Eugen Barbu, Petre Popescu, Mircea Radu Iacoban și alții.

C.C.: Și ce spuneau?

C.Ș.: Că în U.S.R. sunt lucruri putrede care trebuie rezolvate urgent în vederea îndeplinirii indicațiilor de partid. Dar ei nu credeau în toată treaba asta. Barbu, de exemplu, trebuia doar să dea în cineva. Relațiile mele cu el erau zero. Mi-am dat seama ce om este și m-am ținut deoparte. Ceaușescu s-a enervat! „Aici e ședință de lucru, nu de elogii”, le-a tăiat-o el. Mai erau Geo Bogza, Jebeleanu, acesta din urmă având un ascendent asupra lui Ceaușescu, dar neinteresându-l altceva decât să aibă o masă la U.S.R. unde să mănânce micul la jumătate de preț. S-a sculat poetul Baconski. O oră întreagă a durat dialogul între el și dictator. Dictatorul cu pumnul în masă, poetul cu argumente extraordinare. Tot ce credeau în sinea lor scriitorii a fost expus de el. A avut un mare curaj, deși, într-o primă fază, scrisese și el despre Partid. Dar cine n-a scris? Și Blandiana închinase Partidului o poezie. Nu puteai altfel. Gândiți-vă că eram niște mucoși la început de drum...

C.C.: Pe Ceaușescu l-au pus pe gânduri adevărurile rostite acolo?

C.Ș.: Le-a trecut cu vederea. Îl durea în cot.

C.C.: În general, cum se raporta Ceaușescu la U.S.R.?

C.Ș.: Îi era frică de scriitori. Partidul monitoriza Uniunea la sânge. La indicațiile lui Ceaușescu, strategia era divizarea scriitorilor. Aici trebuie făcute niște nuanțări. De exemplu, omul Barbu trebuie despărțit de opera lui. La fel unele gesturi ale lui Nichita Stănescu...

C.C.: Ați făcut referire la Marin Preda. Cât de bine l-ați cunoscut?

C.Ș.: Destul de bine. Marin Preda a fost unul dintre cei mai interesanți scriitori de după război. A fost poate un profesionist deosebit pentru că toată viața lui a „mâzgălit” hârtia. N-a făcut nici o declarație de atașament față de politica partidului. A fost la mine în

casă de vreo două ori; odată mi-a povestit că i se clătina funcția la “Cartea românească”, dacă nu devenea membru de partid. A făcut o cerere, a lăsat-o lui Traian Iancu, de la Fondul literar. Treceau două-trei zile; Preda se ducea acolo și spunea că mai are de adăugat ceva; lua cererea, o mai ține o vreme și tot așa. Cu cei din jur nu era prea blând. Avea conștiința valorii de sine.

C.C.: La Iași cum era perceput? Se scria în *Cronica* și *Convorbiri* despre Preda?

C.Ș.: Bineînțeles. Un exemplu: Preda împlinea 50 de ani; eram la *Convorbiri* și am zis să facem două pagini despre el. I-am dat telefon să-mi dea o fotografie inedită. Mi-a trimis una cu tatăl lui. O am și acum. Nu mi-o trimisese prin poștă, n-avea încredere, m-am dus eu la București. A scos o sticlă de whisky, era și Caraion acolo, pe care îl ajutase extraordinar, ca la urmă, în *Jurnalul* său, Caraion să spună că Preda este un analfabet. Mi-a dat poza și am plecat. Ce a făcut, însă, Dobrescu? I-a luat lui Barbu un interviu și mi l-a băgat în același număr. E drept, puteam să-l opresc, dar am zis să fie numărul mai senzational. I-am dat drumul. În interviul acela Barbu lovea în Preda. Așa se face că am intrat în conflict cu amândoi.

C.C.: V-a purtat pică Preda?

C.Ș.: Nu, nicidecum, a fost ireproșabil în relația cu mine. Când a venit prima dată la mine acasă, a intrat în sufragerie, s-a dus apoi sus, în dormitor. Ce căuta? Piscina. Așa vorbeau cei de la București, că am casă cu piscină. În public, Preda nu avea vocația întâlnirii cu mulțimea. Era ca un om care spune câteva vorbe dar nu semnificative. S-a scos un film cu el la Siliștea-Gumești. Cu neamurile lui. Când am văzut filmul acela de zece minute, alb-negru, nu l-am recunoscut. Parcă era tâmpit. În particular era altfel. Avea umor, era confesiv... Cred că prestigiul editurii „Cartea românească” a durat cât a fost el acolo. Nu se prea putea agăța nimeni de el. Avea un anumit statut; îl observau, îl mai sâcăiau, dar nu mai mult.

Cezar Ivănescu, Paul Miron, George Pruteanu, Adi Cusin

C.C.: Domnule Ștefanache, în ultima perioadă, ne-au părăsit pentru totdeauna câțiva oameni deosebiți, pe care mi se pare că i-ați cunoscut îndeaproape. V-aș ruga să formulați câteva descripții despre fiecare.

C.Ș.: Păi să încep cu Cezar Ivănescu. Un poet excelent! Ca om avea izbucnirile lui. Era deplin conștient de valoarea lui și avea, pe chestia asta, niște ieșiri publice care contrariau. În sinea lui era, însă, un sentimental. Nu dorea să provoace dezbinare între oameni. Sigur, a avut niște aventuri; după Revoluție, de exemplu, dorea să facă o Uniune a Scriitorilor separată. Eram toți dezorientați atunci. Înclin să cred că cei care au avut de câștigat au fost scriitorii care au rămas la masa de lucru.

C.C.: Paul Miron...

C.Ș.: L-am cunoscut îndeaproape. Era un foarte bun român din cei care au plecat, care s-au auto-exilat. Alții au uitat de România, el nu; a înfrățit Universități, a invitat români acolo, la Freiburg... A făcut României, Iașului în special, o deschidere extraordinară. Era un om blând, care, în blândețea aceea putea totuși să arunce și săgeți. Talentat, și ca profesor și ca literat. Am fost la Freiburg și mi-am dat seama că era considerat unul din cei mai străluciți în specialitatea sa.

C.C.: George Pruteanu...

C.Ș.: Un tip cu o genă foarte, i-aș spune, zbânțuită. Cât a publicat la *Convorbiri*, a făcut tot felul de minuni care se spărgeau în capul meu. Publica texte foarte dure despre unii prieteni ai mei. Despre o carte a lui Iacoban, care nu-mi mai era prieten, scria, la final, cam așa: „Gool, goool...”. Ca la fotbal. Un băiat talentat, isteț, extraordinar de bine pregătit, dovadă că atunci când și-a luat doctoratul la Iași i-a pus pe gânduri pe mulți din cei ce au asistat la prezentarea lui. Ambițios, a intrat în politică, unde, după părerea mea, a eșuat. I-am apreciat curajul de a spune lucrurilor pe nume. Un intelectual care a îndemnat mereu la păstrarea limbii noastre în puritatea, în esența ei. Acesta e, cred, marele lui merit. Am fost foarte trist când am citit în *România literară* un articol al doamnei Mungiu-Pippidi care arunca lături la un timp când Pruteanu nici nu se răcise în mormânt. Vedeți, la noi, ura încă bântuie, nu mai avem sentimentul toleranței, nu-l mai înțelegem pe celălalt.

C.C.: Adi Cusin...

C.Ș.: Adi Cusin nu face parte din cei pe care i-am cunoscut prea bine. Un bun poet, un om gingaș, se retrăgea, se interioriza, nu era tupeist. Mi se părea fragil și, în același timp, frumos ca suflet.

„Mi s-a propus să fiu senator de Iași, mi-au venit apoi propuneri de a lucra prin ambasade. Am refuzat tot și nu cred că am făcut rău”

C.C.: Prezentul cum vi se pare?

C.Ș.: *Cronica* a dispărut... Cât despre *Convorbirile literare* - îmi plac în formatul acesta de carte. Mai e *Dacia literară*, o revistă foarte serioasă. Dar, după părerea mea, cultura în general a intrat în eclipsă, înțelegând aici și educație și informația serioasă, temeinică; literatura, numeroasele cărți apărute în ultimii ani nu mai provoacă decât subiecte legate de sex, subiecte care vor doar să șocheze; mai e concurența cărților străine. M-a întrebat un puști, elev în clasa a doua, cum poți deveni scriitor. Ce poți să-i răspunzi? Nu știi cum poți să devii scriitor astăzi.

C.C.: La U.S.R., ca instituție, cum vă mai raportați, cum o mai percepeți?

C.Ș.: O consider utilă. A devenit un sindicat, au și un hotel, la care poți dormi. Deși se spune că se fac discriminări la cazare. Uniunea trebuie să existe. Ea trebuie să apere scriitorii. Până acum gesturile acestea de apărare au fost puține la număr. Faptul că s-a reușit acordarea unor indemnizații – cazul meu – e lăudabil. S-a făcut o lege, la care au contribuit Laurențiu Ulici și Adrian Păunescu.

C.C.: Câteva cuvinte pe finalul discuției noastre ?...

C.Ș.: Aș vrea să spun că singurul meu regret de până acum e că nu m-a prins răsturnarea asta socială destul de tânăr. M-a prins cam obosit, și, bineînțeles, ceea ce s-a întâmplat pe urmă m-a derutat atât de mult încât nu mai vreau să aud de politică. Mi s-a propus să fiu senator de Iași, mi-au venit apoi propuneri de a lucra prin ambasade. Am refuzat tot și nu cred că am făcut rău. Rămân cu manuscrisele mele. Nu concep scrisul pe calculator; întotdeauna am senzația când scriu că desenez, că scrisul e un desen special, mult mai uman decât clapele calculatorului. Dar, asta-i situația! E perfect dacă cei care scriu pe calculator scriu bine. La ora aceasta, am o carte în șpalt și alta scrisă în proporție de 80 la sută, așteptând ca eu să fiu valid din toate punctele de vedere pentru a putea apărea. Visul meu dintotdeauna a fost să scriu fără cenzură; acum o pot face.